

Τ Μ Η Μ Α Γ.

Ο ἠθικός ἄνθρωπος

εἰς τὰς ἀξιολογωτέρας ἔσεις,
ἐναχολήσεις καὶ περισάσεις
τῆς ζωῆς.

ΚΕΦ. Α΄.

Τὰ καθήκοντα ἐν γένει.

1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κινῶνται ἀπὸ μίαν ἔμφυτον ὄρμην, τετέσιν ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν κλίσιν τῆς φύσεως των εὐρίσκωσι κάποια αἰσθήματα ἠδέα εἴτεν ἀρεσά, ἢ ἀηδῆ εἴτεν δυσάρεσα.

2. Κάθε ἔρμη τῆς ψυχῆς γεννᾷ εἰς τὸς ἀνθρώπους μίαν ἐπιθυμίαν νὰ προξενῶσιν ἑαυτοῖς πάλιν κάποια αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἦσαν ἀρεσά εἰς αὐτοὺς, καὶ μίαν ἀποσροφὴν ν' ἀποβάλλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν κάποια αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἦσαν δυσάρεσα εἰς αὐτοὺς. Ὅθεν δὲν εἶναι ποτὲ ἀδιάφορον εἰς τὸς ἀνθρώπους, εἰὰν ἔχωσιν ἀρεσά ἢ δυσάρεσα αἰσθήματα, ἀλλ' ὅλοι ἐπιθυμῶν νὰ ἔχωσιν πάντοτε ἀρεσά αἰσθήματα.

3. Μερικά πράγματα μᾶς προξενῶν βέβαια πάντοτε ἄρεσά αἰσθήματα, μερικά δὲ μᾶς προξενῶν πάντοτε δυσάρεσα αἰσθήματα, ὅμως κρέμεται πολλάκις ἀπὸ ἡμᾶς, εἴαν κάμνωμεν τί, ποτε ἢ δὲν κάμνωμεν, τὸ νὰ μᾶς προξενώσιν αὐτὰ τὰ πράγματα ἄρεσά ἢ δυσάρεσα αἰσθήματα.

4. Εὐθὺς, ὅπν καταλάβωμεν, ὅτι τὸ νὰ κάμνωμεν τί, ποτε ἢ νὰ μὴ κάμνωμεν, διεγείρει τὰ ἄρεσά αἰσθήματα εἰς ἡμᾶς, ἢ ἀπομακρύνει τὰ δυσάρεσα, γεννᾶται ἢ θέλῃσις ἢ ἡ προαίρεσις νὰ κάμνωμεν ἢ νὰ μὴ κάμνωμεν τοιαῦτα πράγματα· τὴναντίον δὲ μία ἀποσροφή ἢ δυσαρέσκεια νὰ πράττωμεν τοιαῦτα πράγματα, τὰ ὅποια ἐμποδίζουν τὰ ἄρεσά αἰσθήματα εἰς ἡμᾶς, καὶ μᾶς ὑσερῶν ἀπὸ αὐτὰ, ἢ αὐξάνει τὰ δυσάρεσα αἰσθήματα.

5. Εἴαν πράττωμεν ἡμεῖς τί, ποτε, τὸ ὅποιον μᾶς προξενεῖ ἄρεσά αἰσθήματα, χαιρόμεθα· εἴαν δὲ πράττωμεν τί, ποτε, τὸ ὅποιον μᾶς προξενεῖ δυσάρεσα αἰσθήματα, μετανῶμεν, ἂν καὶ πολλάκις, ὅταν τὸ κάμνωμεν, δὲν εὐχαζόμεθα, ὅτι θέλωμεν μετανοήσει, ἐπειδὴ ἡμεῖς ὡς ἄπειροι καὶ ἀλόγιστοι ἄνθρωποι κυβερνεῖμεν ἑαυτὸς εἰς τῆτο κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν ἢ φαντασίαν.

6. Κάθε ἔργον μας συνεπισύρει πάντοτε ἓνα ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποιον μᾶς προξενεῖ ἄρεσά ἢ δυσάρεσα αἰσθήματα. Διὰ τῆτο συνεβίζον οἱ ἔμπειροι καὶ εὐχα-

σικοί άνθρωποι εἰς κάθε ἔργον, τὰ ὅποιον μέλλεν νὰ ἐπιχειριθῶσι, νὰ σοχάζωνται προτιήτερα ἔ νὰ συμβουλευόνται, πρὸ τῆ νὰ τελειώσωσι τὴν πρώτην των θέλησιν. Ἐὰν λοιπὸν γνωρίσωσιν, ὅτι ἀπατήθησαν εἰς τὴν κρίσιν περὶ τῶ ἔργων αὐτῶν, ἔ ὅτι αὐτὸ θέλει ἐπισύρει δυσάρεστα ἀποτελέσματα, μεταβάλλων τὴν γνώμην των ἔ προαίρεσιν, ἔ δὲν τὴν κάμνουν.

7. Πολλὰκις συνεπιφέρων βέβαια τὰ ἔργα μας λυπηρὰ ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι εἶναι διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὅσα πράττομεν ἢ δὲν πράττομεν ἡμεῖς αὐτοβελήτως, ἔ τῶν ὅσα γίνονται παρὰ γνώμην ἔ θέλησιν ἐδικῆν μας: διότι εἰς ἕνα δυσάρεστον αἰσθημα δὲν εἶναι ἀδιάφορον εἰς ἡμᾶς, ἂν εἴμεσθεν ἡμεῖς αἴτιοι ἢ ὄχι.

8. Ἐὰν ἔχωμεν ἡμεῖς νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ δύο ἡδονῶν, μιᾶς μικροτέρας καὶ μιᾶς μεγαλειτέρας, πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τὴν μεγαλειτέραν· διὰ τῆτο ἔ προτιμῶμεν τὸ συμφέρον ἀπὸ τὸ τερπνόν. Καὶ εἰὰν πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν ἀπὸ δύο κακὰ, πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τὸ μικρότερον.

9. Τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν λύπην, ἢ ὅποια διαρκεῖ περισσότερον καιρὸν, τὴν ὀνομάζομεν ἡμεῖς μεγαλειτέραν, ἔ ἐκείνην, ἢ ὅποια πάυσι ὀχλιγῶρα, μικροτέραν. Ἐὰν λοιπὸν ἤθελε μᾶς ἐμποδίσει μία μικρὰ ἡδονὴ ἀπὸ μίαν μεγαλειτέραν, πρέπει νὰ τὴν ἀπορρίψωμεν.

10. Μερικά πράγματα είναι ήδεα ή άρεσά εις τὰς αἰσθήσεις μας, ὕπερον δέ γίνονται βλαβερά εις ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡμεῖς, ἕως ὅτου εἴμεσθεν ἄπειροι καὶ ἀλόγιστοι, ἐκλέγομεν τὰ ήδεα, ἂν καὶ ὕπερον θέλων εἶδαι βλαβερά εις ἡμᾶς, καὶ ἀπὸρρίπτωμεν τὰ ἀηδῆ, ἂν καὶ ὕπερον θέλων εἶδαι ὠφέλιμα εις ἡμᾶς. Εἰς τῆτο μᾶς σύρει ἡ Ὀρμή τῆς Αἰσθητικῆς Ὁρέξεως, ἣτις συνίσταται εις τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὰ ήδεα αἰσθητά, καὶ ν' ἀποσρεφώμεθα ὅλα τὰ ἀηδῆ αἰσθητά.

11. Δὲν πρέπει νὰ συναρπαζώμεθα ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῆς αἰσθητικῆς ὀρέξεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ συνεπιζώμεν, ὡσάκις γεννᾶται εις ἡμᾶς μία ἐπιθυμία τινὸς πράγματος, νὰ καταδαμάσωμεν εὐθὺς ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ νὰ λάβωμεν καιρὸν νὰ σασχαλώμεν: διότι ἀλλέως ἠθέλαμεν ἀπατηθῆ εὐκολα, καὶ ἠθέλαμεν κρίνει ἕνα πρᾶγμα βλαβερὸν ὡς ἀβλαβὲς διὰ τῆτο μόνον, ὅτι εἶναι ἄρεσὸν εις ἡμᾶς.

12. Εἶναι λίαν ὠφέλιμον εις ἡμᾶς, εἰὰν συνεπιζώμεν νὰ καταδαμάσωμεν τὰς ὀρέξεις μας καὶ ἐπιθυμίας· ἀλλὰ ποτὲ δὲν θέλομεν δυναθῆ νὰ καταδαμάσωμεν αὐτάς, εἰὰν ἀπολαμβάνωμεν ἢ κάμνωμεν ἡμεῖς πάντοτε, ὅ,τι θέλει ἡ ὀρέξις μας. Διὰ τῆτο χρεωσῆμεν πολλάκις νὰ χαλινώσωμεν καὶ αὐτάς τὰς ἠδυστάτας καὶ ἰσχυροτάτας ἐπιθυμίας μας: διότι εἰὰν ἐμπορέμεν νὰ καταδαμάσωμεν αὐτάς, θέλει εἶδαι

μετὰ ταῦτα εὐκολώτερον εἰς ἡμᾶς νὰ καταδαμάσω-
μεν τὰς ὀλιγώτερον θελκτικωτέρας ἔ αὐθενεσέρας
ἐπιθυμίας.

13. Ἡμεῖς κάμνομεν πολλὰ ἀσόχασα, εἰάν δὲν
σοχαζώμεθα προτιήτερα τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρά-
ξεῶν μας, ἀλλὰ ζητῶμεν ἀπλῶς ἔ ασκέπτως νὰ
εἰχαρισησώμεν τὰς ἐπιθυμίας μας. Διὰ τῆτο πρέπει
νὰ συνεθίζωμεν ἀκόμη ἐνωρίς νὰ σκεπτιώμεθα πάντο-
τε τὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεῶν μας, ἔ νὰ παρα-
τηρῶμεν ἕνα πράγμα, τὸ ὅποσον σύρει μεθ' ἑαυτῆ
κακὰ ἀποτελέσματα εἰς ἡμᾶς, ὅσον πικρὸν ἔ δύσ-
κολον μᾶς φαίνεται τῆτο εἰς τὴν ἀρχήν: ἐπειδὴ
ὅ,τι κάμνομεν ἡμεῖς συχνὰ, γίνεται μετ' τὸν καιρὸν
συνήθεια εἰς ἡμᾶς, ἔ μετ' τὴν συνήθειαν ἐμπορεῖμεν
ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν πολλὰ δυσάρεσα πράγματα ἀ-
ρεσὰ εἰς ἡμᾶς, καθὼς μετ' τὴν ἄσκησιν τὰ δυσκο-
λῶτατα πράγματα γίνονται εὐκολα εἰς ἡμᾶς.

14. Ἐμπορεῖ πολλάκις νὰ ἦναι ἀναγκαῖον εἰς ἡ-
μᾶς ν' ἀφήσωμεν πάλιν τὰς παλαιὰς συνηθείας, ἐ-
πειδὴ ἔγιναν βλαβεραὶ εἰς ἡμᾶς, ὅσον δίσκολον
μᾶς φαίνεται εἰς τὴν ἀρχήν. Καλλίτερον ἦτον βέ-
βαια νὰ μὴν εἰχαμεν δεχθῆ ποτὲ τοιαύτας συνηθείας,
ὅμως τῶρα, ὅπυ τὰς ἐδέχθημεν πλέον μίαν φεραν,
δὲν μένει ἄλλο εἰς ἡμᾶς, παρὰ νὰ σπευδάσωμεν διὰ
νὰ τὰς ἀφήσωμεν πάλιν.

15. Ἐὰν νικῶμεν ἡμεῖς πολλάκις τὰς ἐπιθυμίας

μας, ἢ ἀποβάλλωμεν τὰς παλαιὰς βλαβεράς συνηθείας, θέλει εἶδαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον εὐκολον εἰς τὸν νῦν μας νὰ ἐξυσιάσῃ τὰς ἐπιθυμίας, ἢ ἔτω πᾶν οὐκ ἔμελλομεν ἡμεῖς νὰ ἤμεθα δέλοι τῶν παθῶν μας. Διὰ τῆτο πρέπει καθ' ἑκάστην νὰ γυμναζώμεθα διὰ νὰ καταδαμάζωμεν τὰς ἐπιθυμίας μας, ἢ πολλάκις νὰ ἐγκρατευώμεθα ἢ ἀπὸ τὰς ἀβλαβεράτας αἰσθητικὰς ἡδονὰς, ἐπειδὴ ἤθελεν εἶδαι βλαβερώτατον εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ μὴ δυνώμεθα ν' ἀφήσωμεν ὅλα, ὅσα ἤθελε χρειασθῆ ποτὲ ἀναγκαιῶς νὰ τὰ παραιτήσωμεν.

ΚΕΦ. Β΄.

Τὰ κέντρα τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων.

1. **Η** φιλοζωία εἶναι ἔμφυτος εἰς ὅλους τὸς ἀνθρώπους: διότι ὅλοι ἀγαπᾶν νὰ φυλάττωσι τὴν ζωὴν τῶν, ὅσων ἐμπορῶν. Καὶ ὅταν ἡμεθα ἀξίωτοι, ἢ εὐρισκώμεθα εἰς κίνδυνον τῆς ζωῆς, ὑποφέρομεν μετὰ χαρᾶς κάθε πόνον, μόνον νὰ ἐμπορῶμεν νὰ φυλάξωμεν τὴν ζωὴν. Ἡμεῖς ἔχομεν λοιπὸν μίαν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν νὰ διατηρῶμεν τὴν ζωὴν μας, ἢ μίαν ἔμφυτον ἀποσροφὴν ὅλων ἐκεῖνων τῶν πραγμάτων, ὅσα δύνανται νὰ βλάπτωσι τὴν ζωὴν μας. Ταύτην τὴν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν ἢ ἀποσροφὴν ὀνο-

μάζομεν ἡμεῖς Ὁ ρῆμ' ἢ τῆς διατηρήσεως τῆ
ἑαυτῆ μας.

2. Ἡ ὁρμὴ τῆς διατηρήσεως τῆ ἑαυτῆ μας μᾶς
βιάζει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ὑγείαν μας, καὶ νὰ
μακρύνωμεν ὅσον ἐμπορῶμεν τὴν ζωὴν μας. Τὰ κάλ-
λιστα μέσα εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας μας εἶναι
ἡ μετριότης, ἡ φιλοπονία, καὶ ἡ προφύλαξις.

3. Καὶ ὑγιεῖς ἂν ἡμεθα, δὲν εἶναι ἀδιάφορον εἰς
ἡμᾶς, ὅ,τι πρῶγμα βλέπομεν, ἢ ἀκούομεν, ἢ μυ-
ριζόμεθα, ἢ γευόμεθα, ἢ αἰσθανόμεθα: διότι ἄλλα
πρῶγματα εἶναι ἀρεσὰ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, ἄλλα
δὲ δυσάρεστα.

4. Ὅ,τι εἶναι ἀρεσὸν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, τὸ
ὀνομάζομεν ἡμεῖς Αἰσθητικὴν Ἡδονὴν, καὶ ταύ-
τας τὰς αἰσθητικὰς ἡδονὰς ἐπιθυμῶμεν νὰ τὰς ἀπολαμ-
βάνωμεν, καθὼς ἐπιθυμῶμεν νὰ διατηρῶμεν τὴν ζωὴν
μας καὶ τὴν ὑγείαν μας.

5. Ὅταν θέλωμεν ἡμεῖς ν' ἀπολαμβάνωμεν τὰς
αἰσθητικὰς ἡδονὰς, μεταχειριζόμεθα κάποια μέλη
τῆ σωματός μας, τὰ ὅποια διὰ τῆτο τὰ ὀνομάζομεν
Αἰσθητικὰ Ὀργανὰ ἢ Αἰσθητήρια: διότι διὰ
τάτων γνωρίζομεν ἡμεῖς ὅ,τι πρῶγμα εἶναι ἐκτὸς
ἡμῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐμπορῶμεν ἡμεῖς νὰ ἔχω-
μεν ταύτας τὰς αἰσθητικὰς ἡδονὰς, εἴαν τὰ αἰσθητή-
ρια δὲν ἦναι ὑγιῆ, ἐπιθυμῶμεν νὰ διαφυλάττωμεν
ὅσον δυνάμεθα καὶ αὐτὰ ὑγιῆ.

6. Ἐὰν μεταχειρίζομεθα καθ' ἓνα τρόπον παρὰ πολὺ καὶ συχνὰ ἓνα αἰσθητήριον διὰ τὰ τερπόμεθα δι' αὐτὸ, γίνεται ἀμβλύ καὶ ἀσθενέστερον, καὶ ἡμεῖς χορταίνομεν καὶ ἀηδιάζομεν τὸ τοῦτο εἶδος τῆς ἡδονῆς. Ἐὰν θέλωμεν λοιπὸν τὰ ἔχωμεν πολλὴν ἡδονὴν διὰ τῶν αἰσθησέων, πρέπει νὰ τὴν εὐχαρισήσωμεν μετρίως, καὶ νὰ ἐγκρατεωώμεθα μερικὸν καιρὸν διὰ τὰ ἦναι πάλιν νέα. Οὕτω ποιεῖσιν οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι μὲ ὅλας τὰς ἡδονὰς τῶν.

7. Ἐκτὸς τῆς ὁρμῆς τῆς αἰσθητικῆς ὀρέξεως εὐρίσκειται εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ Ὀρμὴ τῆς Φιλομαθείας. Ἐξ αὐτῆς γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἡ εὐγενικὴ ἐφεσις νὰ ἐξεύρωμεν διάφορα πράγματα, νὰ τὰ παραβάλλωμεν καὶ νὰ τὰ διακρίνωμεν, νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς τὰς ποιότητας αὐτῶν, νὰ ἐρευνῶμεν τὰς αἰτίας καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ νὰ μαθαίνομεν ἀπὸ ἄλλων.

8. Ἡ ὁρμὴ τῆς φιλομαθείας εἶναι ὠφελιμοτάτη εἰς ἡμᾶς: διότι μᾶς βιάζει νὰ μαθαίνομεν πολλὰ πράγματα· ὅσον δὲ περισσύτερα μαθαίνομεν, τόσον φρονιμώτεροι γινόμεθα· ὅσον δὲ φρονιμώτεροι γινόμεθα, τόσον εὐκολώτερον εἶναι εἰς ἡμᾶς νὰ γινώμεθα καλοὶ· καὶ ὅσον περισσότερον κοπιᾶζομεν νὰ ἦμεθα καλοὶ, τόσον εὐτυχέστεροι θέλωμεν εἶσθαι.

9. Ἄν καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς αἰσθητικῆς ὀρέξεως εἶναι ἰσχυροτάτη εἰς ἡμᾶς, ὅμως νικᾶται ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς φιλομαθείας: διότι αὕτη ἡ ὁρμὴ εἶναι μία παν-

τοτεινή πηγή τῆς ἡδονῆς. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δὲν ἀποφεύγομεν ἡμεῖς κανέναν κόπον διὰ νὰ μαθηθῶμεν πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐμπορῶμεν μὲ χαρὰν καὶ ὠφέλειάν μας γὰρ ἐξεύρωμεν. Μάλιστα εἶναι εἰς μερικούς ἀνθρώπους, ἐξαιρετικῶς δὲ εἰάν ἔμαθαν πολλά, τόσον ἰσχυρὰ, ὅτι, διὰ νὰ εὐχαρισήσωσι τὴν φιλομαθειάν των, κάπτειν τὸν ὕπνον τως, καὶ παραιτῶν καὶ αὐτὰς τὰς ἀναγκαιοτάτας αἰσθητικῆς ἡδονῆς, ὅθεν βλάπτει τὴν υἰεΐαν των, καὶ ἐνίοτε συντέμνουσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν.

10. Ἐπειδὴ ἡμεῖς, ὅσον φιλομαθεῖς καὶ ἂν ἤμεθα, δὲν ἐμπορῶμεν νὰ μάθωμεν πάντοτε ὅλα διὰ τῆς πείρας μας, ἢ νὰ καταλάβωμεν διὰ τῆς σκέψεώς μας, ἐπιθυμῶμεν νὰ μᾶς διδάσκωσιν ἄλλοι ἄνθρωποι, ἢ νὰ μᾶς κοινολογῶσι τὰς εἰδήσεις των. Ὅμως δὲν εἶναι παντάπασιν ἀδιάφορον εἰς ἡμᾶς, εἰάν αὐτοὶ μᾶς λέγωσι τὸ πρᾶγμα καθὼς εἶναι, ἢ ὄχι, ἀλλὰ θέλομεν νὰ μᾶς εἰπῶσι τὸ πρᾶγμα καθὼς εἶναι τῷ ὄντι, δηλαδή τὴν Ἀληθειαν.

11. Ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν καὶ ἀποσρεφόμεθα μερικατὶς φοράς δυνατὰ ἓνα πρᾶγμα, ἢ ἡ κλίσις μας καὶ ἡ ἀποσροφή εἶναι τόσον ἰσχυρὰ, ὅτι ταράττεται ἡ ἡσυχία τῆς ψυχῆς μας. Τέτο λέγεται Πάθος, ἐπειδὴ τότε ἡμεῖς δὲν πράττομεν μετὰ λόγον καὶ σκέψους, ἀλλὰ κινῶμεθα μόνον παθητικῶς.

12. Ἐάν σοχαζώμεθα ἡμεῖς, ὅτι θέλει μᾶς εὔρεαι

κάνένα κακὸν ἢ βλαβερὸν πρᾶγμα, γεννᾶται εἰς ἡμᾶς φόβος, τυχόν ἐκείνη ἢ ταραχὴ τῆς ψυχῆς, ὅτε λυπέμεθα ἡμεῖς δι' ἓνα κακὸν, τὸ ὅποσον εἶναι ἀκόμη μέλλον. Ἐὰν ἔτος ὁ φόβος ἐνὸς μέλλοντος κακῆ, τὸ ὅποσον συμβαίνει ἀνελπίσως, ἦναι πολλὰ μεγάλος, λέγεται **Ε' κ π λ η ξ ις**. Ὅσον μεγαλει-
τερον εἶναι τὸ κακὸν, τὸ ὅποσον μᾶς συμβαίνει αἰφ-
νιδίως, καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἡμεῖς προητοιμασμέ-
νοι εἰς αὐτὸ, τόσον μεγαλιέτερος εἶναι ὁ φόβος. Ὁ
ἄκρος βαθμὸς τῆς ἐκπλήξεως καλεῖται **Ε' κ σ α σ ις**.

13. Ἐὰν μᾶς συμβαίῃ κάνένα ἀρετὸν πρᾶγμα,
ἢ εἰάν μᾶς ἀκολουθῇ κάμμία εὐτυχία, χαιρόμε-
θα· εἰάν δὲ χαιρώμεθα διὰ κάνένα καλόν, τὸ ὅποσον
ἀκόμη δὲν τὸ ἔχομεν, ἀλλὰ τὸ καρτερεῖμεν βέβαια,
ἐλπίζομεν αὐτό.

14. Ἡ ἐλπίδα κάμνει συχνὰ πολλὰς δυσκόλως
δουλείας εὐκόλως καὶ ἀρετὰς εἰς ἡμᾶς. Διὰ τῆτο εἶναι
καλὸν εἰς ἡμᾶς νὰ χαιρώμεθα προτίτερα διὰ κάνέ-
να καλόν, πρὸ τῆ νὰ τὸ ἀποκτήσωμεν πραγματι-
κῶς: διότι πολλὰ πρᾶγματα δὲν ἠθέλαμεν κάμει
ἡμεῖς, εἰάν δὲν ἠλπίζαμεν, ὅτι ἠθελεν ἀκολουθῆται
ἀπὸ αὐτὰ κάνένα καλόν καὶ ἰώφελισον.

15. Ἡ Ὁρμὴ τῆς Συναϊοφῆστος μᾶς κά-
μνει νὰ χαιρώμεθα, εἰάν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦναι περι-
χαρεῖς καὶ εὐθυμοὶ· καὶ νὰ λυπώμεθα, εἰάν βλέπωμεν
τὴς ἄλλης ἀνθρώπους περιλύπας. Διὰ τῆτο καὶ δοκιμά-

ζομεν, εἰν ἦναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς, τὸν κακῶς πά-
 χοντα ἢ παντελῶς νὰ τὸν ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὴν
 ἀνάγκην τῆς, ἢ καὶ νὰ τῆς ἐλαφρώσωμεν.

16. Ἐὰν ἐμπορῆμεν ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν κἀνέναν
 ἄνθρωπον εὐτυχῆ, ἢ νὰ τῆς προξενώμεν χαρὰν, τὸ
 κάμνομεν, ἐπειδὴ τῆτο προξενεῖ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴς ἰδίης
 χαρὰν. Καὶ ἂν δὲν γνωρίζομεν ἡμεῖς τὸν ἄνθρω-
 πον, ἔτ' ἐξεύρωμεν τί, ποτε περισσότερον δι' αὐτὸν,
 παρ' ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος καθὼς ἡμεῖς, καὶ
 ὅτι τὰ παθήματα τὸν πονῶν, καθὼς ἡμᾶς, ἔδεν ἦ-
 ταν τὸ κάμνομεν. Ὅθεν ὀνομάζομεν ἡμεῖς ταύτην τὴν
 Ὀρμὴν Κοινὴν Φιλανθρωπίαν.

17. Εἶναι καλὸν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔχουσιν οἱ ἄνθρω-
 ποι τοιαύτην ἀγάπην ἀναμεταξύτων: διότι εἰν δε-
 κνύομεν ἡμεῖς τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὴς ἄλλης, ἐμ-
 πορῆμεν νὰ ἐλπίζομεν καὶ ἀπὸ ἄλλης, ὅτι θέλουν
 δεῖξει τὴν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς.

18. Ἐὰν βλέπομεν ἡμεῖς τὴς ἄλλης ἀνθρώπους
 νὰ πάσχωσι, δὲν μᾶς εἶναι καλά. Ἡμεῖς συμπά-
 χομεν μὲ αὐτῆς. Διὰ τῆτο καὶ ὀνομάζομεν ἡμεῖς τῆ-
 το τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, ὅταν ἡμεθα λυπημένοι, ἐ-
 πειδὴ πάσχον ἄλλοι, Συμπάθειαν. Αὕτη ἢ συμ-
 πάθεια μᾶς παρακινεῖ νὰ βοηθῶμεν τὴς ἄλλης εἰς
 τὴν ἀνάγκην. Ὅθεν εἶναι καλὸν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔχου-
 σιν οἱ ἄνθρωποι συμπάθειαν: διότι εἰν ἔχωμεν ἡμεῖς
 συμπάθειαν πρὸς τὴς ἄλλης, ὅταν δυστυχῶν, καὶ ζη-

τῆμεν νὰ τὲς βοηθήσωμεν, ἐμπόρευμεν νὰ ἐλπίζω-
μεν ἔ ἡμεῖς ἀπὸ ἄλλες, ὅτι θέλων ἔχει συμπά-
θειαν μὲ ἡμᾶς, ὅταν δυσυχῶμεν, ἔ θέλων ζητήσῃ
νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

19. Ἡ Ὁ ρή τῆς Εὐχαριστίας μᾶς βιάζει
ἔ ἀγαπῶμεν χωριστὰ ἐκείνους, ὅσοι μᾶς κάμνουν κα-
λὸν, ἢ τὲς εὐεργέτας μας, ἔ νὰ τὲς φανερόνωμεν μὲ
κάθε τρόπον τὴν ἀγάπην μας. Οὕτω λοιπὸν θέλων
μᾶς ἀγαπήσῃ ἔ ἄλλοι χωριστὰ, εἰάν τὲς κάμνωμεν
καλὸν, ἔ θέλων ζητήσῃ νὰ μᾶς προξενῶσι τόσην
χαρὰν, ὅσον δύνονται, ἀγωνιζόμενοι παντοίῳ τρόπῳ
ν' αὐξάνωσι τὴν εὐτυχίαν μας, διὰ νὰ φανῶσιν ἐν-
γνώμονες ἔ εὐχάριστοι πρὸς ἡμᾶς.

20. Εἰάν θέλωμεν ἡμεῖς νὰ φανῶμεν εὐχάριστοι
πρὸς τὲς εὐεργέτας μας, πρέπει νὰ κάμνωμεν ἐκεῖνο
μόνον, τὸ ὁποῖον τὲς προξενεῖ χαρὰν, ἔ ν' ἀποφεύ-
γωμεν ἐπιμελῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τὲς προξενεῖ
λύπην. Ὅσῃς δὲν κάμνει τῆτο, εἶναι ὑπεύθυνος εἰς τὸ
ἔγκλημα τῆς ἀχαριστίας, ἢ ὁποῖα δικαίως λογίζε-
ται λίαν ἄτιμος παρὰ πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔ ἐναρέτοις
ἀνθρώποις, ἐπειδὴ μᾶς κάμνει χειροτέρευς ἀπὸ τὰ
ἄλογα ζῶα.

21. Δὲν εἶναι ἀδιάφορον εἰς ἡμᾶς, τί φρονῶν οἱ
ἄλλοι ἄνθρωποι διὰ ἡμᾶς, ἂν μᾶς ὑπολαμβάνωσι
καλὸς ἢ κακὸς ἀνθρώπος· ἂν μᾶς ἀγαπῶσιν ἢ μᾶς
καταφρονῶσιν: ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῆς

γνώμην, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι περὶ ἡμῶν, διορίζεται τὸ φέροισμον αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς. Ἐὰν μᾶς ὑπολαμβάνωσι καλὸς ἀνθρώπος, θελήν μᾶς ἀγαπήσει· ἐὰν δὲ μᾶς ὑπολαμβάνωσι κακὸς ἀνθρώπος, θελήν μᾶς ἀποφύγει. Ἡ ἀγάπη ὅμως τῶν πλησίον μας εἶναι ἀφεύκτως ἀναγκαία εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἐξωτερικῆς μας εὐτυχίας. Διὰ τῆτο καὶ ὅλοι ἐπιθυμοῦμεν νὰ μᾶς ὑπολαμβάνωσιν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι καλὸς, καὶ τῆτο τὸ ἴδιον μᾶς κάμνει τιμὴν, ἐὰν οἱ σοφοὶ καὶ καλοὶ ἄνθρωποι μᾶς ὑπολαμβάνωσι καλὸς ἀνθρώπος, καὶ τὸς ἀρέσκη τὸ πολίτευμά μας.

22. Ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἐμποροῦμεν ἢ ἀρέσκωμεν τὸς καλὸς ἀνθρώπος, ἐὰν δὲν ἡμεῖθα μόνοι καλοὶ, μᾶς παρακινεῖ ἡ Φιλοτιμία νὰ πολιτευώμεθα πάντοτε ἔτως, ὥστε νὰ εὐαρεθίσωμεν εἰς τὸς καλὸς ἀνθρώπος.

23. Ἐὰν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι μᾶς καταφρονῶσι μετὰ λόγους, ἢ φρονῶσι καὶ λέγωσι μὲ δίκαιον τρόπον περὶ ἡμῶν, ὅτι δὲν πολιτευόμεθα καθὼς πρέπει, λυπόμεθα δι' αὐτὸ, καὶ ταύτην τὴν λύπην ὀνομάζομεν ἡμεῖς Ἐντροπήν.

24. Εἶναι βέβαια λυπηρὸν πρᾶγμα εἰς ἡμᾶς νὰ ἐντροπώμεθα. Ἀλλ' εἶναι καὶ καλὸν πάλιν νὰ γεννᾶται εἰς ἡμᾶς αὕτη ἡ ἐντροπή, ὡς ἂν κάμνομεν κἀνένα κακὸν ἢ ἀδικὸν πρᾶγμα: διότι αὕτη μᾶς κάμνει νὰ εὐχλώμεθα, ὅτι νὰ μὴ τὸ εἶχαμεν κάμει.

25. Ἐὰν γνωρίζωμεν ἡμεῖς, ὅτι ἐκεῖνο ὅπῃ ἐπράξαμεν εἶναι καλόν, χαίρομεθα δι' αὐτό, καὶ ταύτην τὴν χαρὰν διὰ μίαν καλὴν πράξιν, τὴν ὅποιαν ἐκατωρθώσαμεν, καὶ διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα, τὴν ὀνομάζομεν ἡμεῖς *Εὐαρέσῃσιν* ἐαυτῶν. Ἐὰν δὲ γνωρίζωμεν, ὅτι ἐκεῖνο ὅπῃ ἐπράξαμεν εἶναι καλόν, δυσαρεσῶμεν ἑαυτοὺς, ὅτι τὸ ἐκάμαμεν, τετέστι λυπώμεθα, ὅτι ἐκάμαμεν κακὰ, καὶ ταύτην τὴν λύπην διὰ μίαν κακὴν πράξιν, τὴν ὅποιαν ἐκάμαμεν, καὶ διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα, τὴν ὀνομάζομεν ἡμεῖς *Μετάνοιαν*.

26. Δὲν μᾶς εἶναι βέβαια καλὰ εἰς τὴν καρδίαν, ὅταν μετανοῶμεν διὰ κανένα πρᾶγμα. Ἀλλ' εἶναι καλλίτερον, εἰς ἐκάμαμεν κανένα σφάλμα, νὰ μετανοήσωμεν δι' αὐτό: διότι αὕτη ἡ μετάνοια μᾶς κάμνει νὰ ἐπιμελώμεθα, εἰς ἵνα ᾖ τρόπος, νὰ διορθώσωμεν πάλιν τὸ σφάλμα μας, καὶ ἂν δὲν ᾖ πλέον δυνατόν εἰς ἡμᾶς, ἐμπορεῖ νὰ ᾖ τῶτο μάθημα εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ προσέχωμεν εἰς τὸ ἐξῆς καλλίτερα.